

Standardizace zdola vs. shora: Jak se z Charlese III. stal Karel III.¹

Ondřej Dufek (Praha) – Martin Beneš (Praha)

BOTTOM-UP VS TOP-DOWN STANDARDIZATION: HOW CHARLES III BECAME KAREL III IN CZECH

The paper deals with the standardization process of the regnal name of the new King Charles III in Czech. It documents the fact that leading Czech internet media at first referred to the new king in the original form, Charles III, but very soon began to call him Karel III, using the Czech form of the English name Charles. The paper places this process into the broader context of translating foreign personal names into Czech and investigates whether European Monarchs are usually referred to by their original names or a translated form of their names in contemporary written Czech (as evidenced by the SYN corpus series). The central focus of the paper lies in the hour-by-hour detailed reconstruction of how it happened that the Czech internet media ceased quite suddenly to call the new king Charles III, beginning to call him Karel III. The paper proceeds to discuss this process in the context of language standardization theories, showing that although authorities (linguists, predominantly from the Czech Language Institute) explicitly refused to recommend (“from above”) either the original, or a translated variant of the name, internet media representatives interpreted their statements in favour of the translated version and started to call the new king Karel III in Czech.

KEYWORDS

standardization from below, standardization from above, Charles III, role of the Czech Language Institute, translating given names, regnal names

KLÍČOVÁ SLOVA

standardizace zdola, standardizace shora, Karel III., role ÚJČ, překládání rodných jmen, panovnická jména

DOI

<https://doi.org/10.14712/23366591.2024.1.1>

1. ÚVOD

Dne 8. září 2022 zemřela po 70 letech a 214 dnech vlády (6. 2. 1952 — 8. 9. 2022) královna 15 nezávislých států známých jako Commonwealth realm — Elizabeth Alexandra Mary Windsor, v angličtině známá jako Elizabeth II, v češtině pak jako Alžběta II.

---

1 Studie vznikla s podporou dlouhodobého koncepčního rozvoje Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i., RVO: 68378092. Martin Beneš byl při práci na této studii zároveň podpořen projektem Feast and Famine: Confronting Overabundance and Defectivity in Language (Arts and Humanities Research Council, č. AH/T002859/1).

Už v dubnu 2018 bylo rozhodnuto, že ji v čele příslušné části Commonwealthu po smrti nahradí její syn Charles Philip Arthur George, známý do té doby v češtině pod ustáleným označením *Charles, princ z Walesu*, resp. *princ Charles*² — a tak se i v září 2022 stalo. Princ z Walesu si zvolil královské jméno *Charles III.*³ V češtině se po krátkém váhání prosadila jeho přeložená podoba *Karel III.*

To je poměrně překvapivé. Nejspíš nejsme sami, kdo v souvislosti s tématem překládání cizích rodných jmen na nejrůznějších přednáškách, v médiích, v internetových diskusích atp. mockrát slyšeli či četli, nebo dost možná i použili vyjádření typu „britské královně ještě říkáme Alžběta, ale její syn je už Charles a její vnuci William a Harry“, a to se zřejmým vyzněním: „Alžběta začala panovat tak dávno, že se její jméno v souladu s dobovými zvyklostmi ještě přeložilo, ale jména dalších panovníků už se překládat nebudou“. Jasně to píše ve své popularizační knížce např. Václav Jámek (1998, s. 80; kurziva originálu): „Dlouhověká anglická královna je tedy ještě pořad Alžběta [...]. Jejím nástupcem nebude však, jak se zdá, *Karel III.*, nýbrž *Charles*.“ Podobně, ale méně vyhraněně uvádí Jan Mattuš (2016, s. 48–49; kurziva originálu): „Dřív, pokud to jen trochu šlo, se například počestvovala jména cizokrajných panovníků. Dnes zůstává asi posledním příkladem této tradice britská královna. [...] Na každý pád takový král španělský je prostě *Juan Carlos*, a to ve Španělsku i zde, kdepak nějaký *Jan Karel*. [...] Jak to s těmi jmény bude, když Alžbětu vystřídá syn, který je u nás stejně jako v Británii princem Charlesem? Bude z něj král Charles a počestovací zvyk zmizí, nebo se přece jen stane Karlem? A co teprve jeho prvorozený syn, o kterém lesklé časopisy píšou jako [o] princí Williamovi? Bude králem Vilémem?“⁴ Přínejmenším náznaky téhož lze ale najít i v odborné literatuře, viz např. závorku s formulací „anglická královna Alžběta, ale španělský král *Juan Carlos*“ v textu Miloslavy Knappové (1989, s. 66), který je podrobněji citován níže.

2 Korpus SYN v11 obsahuje 9 713 výskytů podoby *princ Charles* (dotaz: [lemma="princ"][lemma="Charles"]), 90 výskytů podoby *Charles(,) princ z Walesu* (dotazy: [lemma="Charles"][word=","][lemma="princ"][lemma="z"] = 82 dokladů + [lemma="Charles"][lemma="princ"][lemma="z"] = 8 dokladů) a 8 výskytů podoby *Charles, princ waleský* (dotaz: [lemma="Charles"][lemma=","][lemma="princ"][lemma="wal.*"]).

3 Panovník Commonwealth Realm si své panovnické jméno (*regnal name*) volí. Většina britských panovníků si jako své panovnické jméno vybrala své první křestní/rodné jméno, existují však i výjimky, např. první křestní jméno královny Viktorie (Victoria; vládla 1837–1901) bylo Alexandrina (druhým jménem Victoria) a král Eduard VII. (Edward VII; vládl 1901–1910), její syn, byl pokřtěn jako Albert (druhým jménem Edward). Princ Charles uvažoval o panovnickém jméně George VII. na počest svého dědečka Jiřího VI., nakonec ale zvolil jméno Charles III.

4 Objevují se ve však i úvahy s opačným výsledkem. Např. Jana Nová (2018) v koutku z časopisu *Vesmír* uvádí: „Jméno jejího [= Alžběty II.] syna a následníka už nepočestujeme, Charles zůstává Charlesem například i v němčině či chorvatštině, avšak Portugalci ho nazývají Carlos a Poláci Karol; a protože angličtí králové ze 17. století jsou u nás známí jako Karel I. a II., mohl by pro dodržení tradice po Alžbětě následovat v oficiálních českých přehledech Karel III. A po něm možná William jako Vilém V. a George jako Jiří VII., další nositelé tradičních jmen britských králů.“

Tento článek nejprve shrnuje problematiku překládání rodných jmen v češtině (viz odd. 2), rekapituluje, jak je to v současném českém psaném úzu (korpusech řady SYN) s překládáním jmen evropských panovníků (odd. 3), následně detailně rekonstruuje, jak se navzdory očekávání (lingvistů) stalo, že nový panovník není v češtině *Charles III.*, ale *Karel III.* (odd. 4), a celou problematiku zasazuje do kontextu (teorií) jazykové standardizace, kterou chápeme v souladu s klasickou obořovou literaturou jako proces výběru, elaborace funkcí, kodifikaci a implementaci standardu, resp. standardního jazykového prostředku (např. Ayres-Bennett — Bellamy, 2021) (viz odd. 5). V textu se snažíme o nehodnotící analýzu, naše dílčí komentáře k sledovanému případu obsahuje diskuse (odd. 6). Text končí shrnujícím závěrem (odd. 7).

2. PŘEKLÁDÁNÍ RODNÝCH JMEN V ČEŠTINĚ

Česká odborná literatura o překládání cizích rodných jmen je překvapivě nečetná. Miloslava Knappová v monografii o rodném jméně (Knappová, 1989, s. 66, odd. 8.1.1; srov. též Knappová, 1983, s. 170) uvádí:

„V současném českém úzu převažuje tendence ponechávat [rodná] jména v původní cizojazyčné podobě [...]. Zcela obvyklé je ovšem užívání českých ekvivalentů panovnických jmen v minulosti (Jindřich VIII., Ludvík XIV.), řídčeji i v současnosti (anglická královna Alžběta, ale španělský král Juan Carlos); rovněž jména církevních hodnostářů se užívají v českém ekvivalentu (papež Jan Pavel).“

K tomuto tvrzení lze doplnit, že v češtině tradičně fungují i české překlady jmen některých historických osobností (např. Kryštof Kolumbus, Mikuláš Koperník). Novější literatura (ani přehledová, např. Nový encyklopedický slovník češtiny) se o této problematice nezmiňuje. Možná proto, že věc se zdá být jasná — rodná jména se dnes skutečně nepřekládají, což je jednou v odborné literatuře konstatováno a dále to nepřitahuje badatelskou pozornost.

Historii a upuštění od praxe překládat cizí rodná jména dobře dokumentuje diskuse, která ve 30. letech 20. století proběhla na stránkách Naší řeči. Jejím východiskem byl článek Karla Erban (1932, s. 273; kurzíva OD a MB), který uvádí:

„»Pravidla« ani naše nejdůkladnější mluvnice (Gebauer-Ertl a Gebauer-Trávníček) nemají poučení o tom, jak psáti křestní jména cizinců. Nevíme, mají-li se křestní jména cizinců v českém textu překládati do češtiny či nikoli. V praxi je kolísání a chaos. Vítězí spíše snaha překládati.“⁵

5 Srov. též: „To je praxe našich linguistů. Navzděčuje tomu, že i mezi odborníky je zřejmá tendence křestní jména překládat. [...] Noviny překládají i nepřekládají, jak z praxe každý dobře víme“ (Erban, 1932, s. 274).

Úryvek dokládá dvě důležité skutečnosti: 1. dobová kodifikace neobsahuje explicitní doporučení, jestli cizí jména překládat,⁶ 2. ještě ve 30. letech 20. století byla praxe rozkolísaná.⁷

Erban se v článku přiklání k tomu, aby se rodná jména nepřekládala, na což souhlasně reagují Kvasnička (1933) a Šimák (1933), a nesouhlasně Příkryl (1933).⁸ Erban (1933) pak diskusi s jednoznačným závěrem shrnuje: rodná jména nepřekládáme. Tento závěr je platný v češtině i dnes.

Pro zajímavost lze dodat, že existují jazyky, kde je naopak adaptace vlastních jmen i dnes běžnou praxí. Např. v lotyštině je zákonem vyžadována celková adaptace jména: „[P]ersonal names of foreign language origin shall be orthographically transcribed according to their pronunciation in the original language [...] and included in the grammatical system of the Latvian language“ (viz Regulations Regarding the Written Form (zákon 114), par. 8.2). Tato adaptace má vždy zřejmé rysy transkripce (transliterace) a morfologické adaptace (přidání nominativní koncovky -s k mužským jménům), občas i překladu (*Ivan* > *Ivans* > *Jānis*). Kvůli tomu se někdy souhrnně označuje jako latvinizace (Latvianization; viz Naumova, 2014, s. 5–6). Pro účely adaptace existují, nyní už online, slovníky cizích rodných jmen se správnými adaptacemi (viz např. *Rendering of personal names in Latvian*, 2021). Tento přístup klade na uživatele lotyštiny značné nároky: např. rodné jméno *Martin* se do lotyštiny adaptuje jako *Martīns*, *Martēns*, *Mārtīns* nebo *Martins* podle toho, jestli jde o jméno německé, francouzské, anglické nebo maďarské. Uživatelé češtiny to tedy mají oproti uživatelům některých jiných jazyků znatelně snazší.

3. PŘEKLÁDÁNÍ JMEN EVROPSKÝCH PANOVNÍKŮ V SOUČASNÉ ČEŠTINĚ

Nesmíme ovšem zapomínat na výjimku, o níž mluví Knappová ve výše uvedené citaci — na jména panovníků. V tomto oddíle proto přinášíme přehled o tom, nakolik se v současné psané češtině překládají jména vládnoucích evropských monarchů.

Mimoevropské panovníky do přehledu nezařazujeme z toho důvodu, že jejich jména — byť samozřejmě při užití v češtině musí podstoupit jistou adaptaci pravo-

6 Neexistence takového doporučení v dobové a starší literatuře je překvapivá, alespoň z dnešního pohledu. Prošli jsme řadu brusů a oprávců spisovné češtiny z druhé poloviny 19. a přelomu 19. a 20. století a v žádném z nich jsme toto doporučení nenašli.

7 Jakkoliv se Erban mohl mýlit v odhadu toho, co převažuje, samotnou přítomnost kolísání v dobových textech je na základě jeho vyjádření možné brát vážně.

8 Příkryl (1933, s. 49) argumentuje např. takto: „Jenom počáteční nezvyk nebo zbytečná nedůtklivost může viděti v překladu Williama na Viléma neúctu k cizímu jménu a jazyku, grotesknost a přepjatý překladatelský purismus“; „Soudím, že ohled na jednojazyčné a prosté čtenáře je dostatečným důvodem, abychom cizí křestní nebo i osobní jména překládali a upravovali vždycky, kdykoli máme za ně domácí tvar a vhodnější písmena; [...]. Budeme-li všichni usilovati ve smyslu této zásady, bude časem ubývati pocitu nezvyklosti, kolísání, nejistoty a nedůslednosti. Dojde k normalisování překladu a přepisu, k přesné nebo aspoň přibližné výslovnosti, a postaví-li se za ně Česká akademie, její autorita může nahraditi zákon“ (Příkryl, 1933, s. 50).

pisnou (transkripce a transliterace) a výslovnostní (přizpůsobení české artikulační bázi) — nelze přeložit pomocí domácí varianty rodného jména ani potenciálně. Žádný současný (2. 2. 2023) mimoevropský panovník (viz <https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_current_monarchies>) nemá jméno s českým propriální ekvivalentem — ve všech případech mají tito panovníci propriem nepřeložitelná jména typu Tupou VI. (Tonga), Norodom Sihamoni (Kambodža), Abdalláh II. (Jordánsko), Mswati III. (Svazijsko) atp.

V následující přehledové tabulce 1 jsou šedě podbarveny ty varianty jmen, které mají víc výskytů v korpusu SYN v11. Tučně jsou zvýrazněny ty varianty, které v den smrti Alžběty II. uváděla česká Wikipedie jakožto potenciálně vlivný zdroj.

Hledali jsme pomocí dotazů typu [lemma="lichtenštejnský"][lemma="kníže"] [lemma="Hans"][lemma="Adam"] nebo [lemma="švédský"][lemma="král"][lemma="Karel"][lemma="XVI"]. V případě dánské královny a nizozemského krále nebyla číslovka, resp. druhé jméno součástí dotazu, nerelevantní výskyty jsme odstraňovali ručně. Pokud nebyl atribut lemma u jména spolehlivý, byl dotaz formulován ve stylu [lemma="švédský"][lemma="král"][word="(?)Carl.*"][lemma="XVI"]. Úvodní lokalizující adjektivum jsme do dotazu zařadili, abychom minimalizovali ruční filtrování nerelevantních výsledků; nějaké množství relevantních, kontextově zapojených dokladů bez adjektivního uvedení země tím velmi pravděpodobně přehlédneme, ale nemáme důvod domnívat se, že by to bylo zdrojem systematického zkreslení. Adjektivum jsme nepoužili v případě lucemburského velkovévody, protože žádný jiný stát velkovévodstvím není, a v případě Alžběty II., protože volba přívlastku by nebyla samozřejmá (je hlavou více zemí/států) a jednoznačné určení zajišťuje řadová číslovka II.

V přehledu neuvádíme ty země, u jejichž panovníků nelze odlišit původní a českou podobu jména — Belgické království (král Filip (č. a nizoz.) / Philippe (fr.) / Philipp (něm.)), Monacké knížectví (kníže Albert) a Norské království (král Harald). Dále do tabulky 1 nezařazujeme Andorrské knížectví, kde jsou hlavou státu (jako tzv. spoluknížata) francouzský prezident a biskup urgelský (Seo de Urgel), a Vatikánský městský stát, v jehož čele stojí římský biskup — papež. Frekvenční poměry jsou zaokrouhleny na jedno desetinné místo.

Tabulku 1 lze interpretovat přinejmenším dvěma různými způsoby. Pokud chápeme panovnická jména jako celek a porovnáme četnost výskytů původních podob s těmi českými, dospějeme k závěru, že české podoby převažují v poměru 11 449 : 972, tj. 11,8 : 1. Pokud se však podíváme na to, kolik je jmen, u nichž převažuje původní podoba, a kolik těch druhých, zjistíme, že v současné češtině převažuje tendence referovat k dnešním evropským panovníkům s přeložitelnými jmény pomocí jejich původních jmen — ze sedmi dvojic jmen, u nichž lze rozlišit původní a českou podobu, jsou častější čtyři původní a dvě české podoby, v jednom případě je poměr prakticky vyrovnaný (1,1 : 1). Pomineme-li zcela výjimečný případ Alžběty II., platí navíc, že pokud převažují původní podoby, pak výrazněji (6,7 : 1 a 9,7 : 1) než v případech, kdy převažuje podoba česká (1 : 2,5).⁹

⁹ Tato korpusová analýza je důkladněji provedenou verzí prvotní rešerše, která byla zhotovena prvním autorem tohoto textu 8. 9. 2022 v noci, tj. několik hodin po zprávě o smrti

	původní podoba jména	abs. fr.	česká podoba jména	abs. fr.	poměr fr.
Dánské království	Margrethe	310	Markéta	46	6,7 : 1
Lichtenštejnské knížectví	Hans Adam	262	Jan Adam	27	9,7 : 1
Lucemburské velkovévodství	Heinrich (něm.), Henri (fr., luc.)	0 + 60	Jindřich	148	1 : 2,5
Nizozemské království	Willem-Alexander	34	Vilém Alexandr	39	1 : 1,1
Spojené království Velké Británie a Severního Irska	Elisabeth	2	Alžběta	11 021	1 : 5510,5
Španělské království	Felipe	123	Filip	56	2,2 : 1
Švédské království	Carl	181	Karel	112	1,6 : 1

TABULKA 1. Přehled užívanosti výrazů pro pojmenování evropských monarchů před nástupem Charlese/Karla III. na trůn.

Z druhé uvedené perspektivy se tedy zdá, že překládání cizích jmen je na ústupu. Jestliže ve 30. letech 20. století ještě probíhala diskuse o tom, zda cizí rodná jména překládat, či nikoli (byť s jednoznačným závěrem v neprospěch překládání), a v 80. letech 20. století Miloslava Knappová tvrdila, že cizí jména se nepřekládají s výjimkou jmen monarchů a církevních hodnostářů, na základě výše uvedené sondy lze soudit, že zasvě v bližší budoucnosti vezme i tato výjimka. O to překvapivější je, co se dělo se jménem nástupce královny Alžběty II., jak to dokládá případová studie v následujícím oddíle.

4. PŘÍPADOVÁ STUDIE: CHARLES III. VS. KAREL III.

V tomto oddíle na vzorku zpravodajské produkce konkrétně rozebíráme, jakou dynamiku měl vývoj užívání podob *Charles* a *Karel* v českém mediálním diskurzu v období těsně po smrti královny Alžběty II. (4.1) a jaké faktory tento vývoj určovaly (4.2), věnovat se budeme i výrokům lingvistů a jejich dopadu na mediální diskurz (4.3).

Upozorňujeme, že nám jde o změnu *král Charles* > *král Karel*, nikoliv o změnu *princ Charles* > *král Karel*. Překvapivě by nejspíš působila i druhá uvedená změna,

královny Alžběty, jako podklad pro jazykovou poradnu ÚJČ v očekávání dotazů na jméno jejího nástupce. Původní rešerše se při psaní tohoto článku ukázala jako mylná v celkovém vyznění (vycházela ve prospěch českých podob jmen v poměru 4 : 3), protože v případě španělského krále opomněla zohlednit řadovou číslovku VI. (králů téhož jména mělo Španělsko několik), a počet dokladů české podoby jména tak neoprávněně nadhodnotila. Pokud někteří zástupci ÚJČ veřejně tvrdili, že v současnosti mírně převažuje praxe počesťování jmen panovníků, mohlo to být s oporou o tuto rychlou a nedokonalou korpusovou sondu.

totiž počestění jména po změně titulatury, v českých médiích ovšem došlo po nástupu nového panovníka na trůn k mnohem překvapivější, první změně: Po nějakou dobu se o něm mluvilo jako o *králi Charlesi/Charlesovi III.*, brzy však došlo k počestění a z nového panovníka se v češtině stal *král Karel III.*

4.1 VÝVOJ UŽÍVÁNÍ VARIANT V MEDIÁLNÍM DISKURZU: ČASOVÁ OSA

Pro analýzu užívání přeložené vs. nepřeložené podoby jména nového krále jsme zvolili české zpravodajské weby. Jejich texty jsou na rozdíl od audiovizuálních médií snadno dostupné a zpracovatelné a na rozdíl od tištěných médií s příliš řídkou periodicitou mají potenciál zachytit vývoj s dostatečnou jemností.

Do vzorku jsme zařadili pět médií, která byla 8. 9. 2022 zjednodušeně řečeno nejsledovanější — Novinky, Seznam zprávy, iDNES, Super a Blesk.¹⁰ Každý z těchto webů využívá tagování příspěvků, prošli jsme tedy vždy všechny texty s tagem věnovaným králi Karlovi III. (případně i princí Charlesovi, pokud byl samostatným tagem) a Alžbětě II. z období od 8. do 11. 9. 2022. Z nich jsme zaznamenali všechny texty, které obsahují nějakou referenci k novému králi pomocí osobního jména. Z těchto textů a prostředků v nich užitých jsme pak rekonstruovali vývoj užívání jména v čase.

Při analýze se ukázalo, že většina médií přinejmenším některé své texty po prvním zveřejnění aktualizovala, tj. doplňovala nové informace a formulace a někdy měnila ty původní — včetně variant jména nového krále. Texty sice informaci o času aktualizace obsahovaly, avšak vždy jen té poslední. Tak např. text webu iDNES z 9. 9. 2022 uvádí, že byl vydán v 7:15 a aktualizován v 22:16 (iDNES 9. 9. 7:15). Z toho nelze rekonstruovat, kdy během dne se do textu dostaly zmínky jako „V nadcházejících dnech Karel III. podle tradice podnikne cestu do všech čtyř částí Británie“. Proto jsme v případech, kde to bylo možné, využili nástroj Wayback Machine (<<https://archive.org/web>>), který archivuje i starší podoby webových stránek (odkazujeme-li k takto archivované verzi, značíme to hvězdičkou před časovým údajem; o rekonstrukci edicací některých textů viz podrobněji v následujících odstavcích).¹¹

Na základě takto získaných informací jsme sestavili přehled vývoje užívání pojmenování [*princ/syn*] *Charles*, [*král*] *Charles [III.]* a [*král*] *Karel [III.]*¹² — viz schéma 1.

10 Těchto pět médií bylo na předních příčkách žebříčků podle počtu reálných uživatelů, počtu zobrazení stránky i počtu návštěv. Vyloučili jsme domény, které nejsou přímo zpravodajským médiem (Seznam.cz, Centrum.cz) nebo které jsou příliš úzce zaměřené (Sport.cz). Pro výběr jsme využili statistiky dostupné na webu Sdružení pro internetový rozvoj NetMonitor <<https://rating.gemius.com/cz/tree/2>>.

11 Časové označení archivovaných verzí je proti realitě posunuto o dvě hodiny do minulosti — tyto verze jsou totiž uváděny pro pásmo $\pm 0:00$ koordinovaného světového času, zatímco námi zkoumané texty jsou označeny ve středoevropském letním čase, tj. +2:00.

12 Schematizovaný výraz [*princ/syn*] *Charles* zastupuje podoby *Charles*, *princ Charles a syn Charles*; výraz [*král*] *Charles [III.]* zastupuje podoby *Charles*, *král Charles*, *Charles III.* nebo *král Charles III.*; výraz [*král*] *Karel [III.]* zastupuje podoby *Karel*, *král Karel*, *Karel III.* nebo *král Karel III.* Podoby *Charles* byly kategorizovány na základě kontextu.

datum		8. 9. 2022																							
čas		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
Super																									
SZ																									
iDNES																									
Novinky																									
Blesk																									
datum		9. 9. 2022																							
čas		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
Super																									
SZ																									
iDNES																									
Novinky																									
Blesk																									
datum		10. 9. 2022																							
čas		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
Super																									
SZ																									
iDNES																									
Novinky																									
Blesk																									

	[syn/prince] Charles
	[král] Charles [III.]
	[král] Karel [III.]
	metajazykový text
	[král] Karel [III.]; později aktualizovaný text bez dostupné starší verze
	Charles i Karel v téže verzi textu
	dva texty užívající různá pojmenování v téže hodině

SCHEMA 1. Pojmenování nového krále užitá ve zpravodajských textech.

Ve vývoji diskurzu stojí za pozornost jeho přechodová fáze, kdy už byl sice poměrně jednoznačně patrný příklon k variantě *Karel*, ale byl to natolik nový, diskurzivně do- sud neetablovaný prvek, že některá média měla zjevně potřebu činit textová pře- mostění, propojení mezi *Charlesem* (buď blíže nespecifikovaným, nebo *princem*) a *Karlem III.*

„Jen stěží dokázal Charles (nyní britský král Karel III.) udržet emoce na uzdě.“ (*Super* 9. 9. 14:05)

„se [...] stal panovníkem princ Charles, nyní Karel III.“ (*Novinky* 9. 9. 6:45)

„Bude na Charlesovi, vlastně na králi Karlu III., aby Spojené království udržel spo- jené.“ (*Novinky* 9. 9. 8:42)

„U její smrtelné postele stály pouze její nejstarší děti — princ Charles, nyní již král Karel III., a jeho sestra Anne.“ (*Blesk* 9. 9. 12:28)

Dočasnou neustálenost či nejistotu dobře dokládají i postupné editace např. v textu iDNESu z prvního dne sledovaného období (*iDNES* 8. 9. 20:25): Nejstarší dostupná verze měla titulěk „Charles se stal novým britským králem“. Ten byl v pozdější verzi z téhož večera upraven na „Nový britský král si zvolil jméno Charles III.“ (*iDNES* 8. 9. *21:05). Úprava na znění „[...] zvolil jméno Karel III.“ je zaznamenána až 10. 9. v 1:42 (předchozí verze je z 9. 9. v 10:23). Do textu samého přibýlo už 8. 9. v 21:05 souvětí: „Jako své panovnické jméno si zvolil Charles III., což lze do češtiny přeložit jako Ka- rel III.“, ale až někdy v průběhu následujícího dne za něj byla doplněna věta: „Použí- vání doporučil Ústav pro jazyk český.“ Podobné doklady postupných úprav lze najít i na jiných sledovaných webech.

Za základní zjištění o vývoji užívání těchto pojmenování, vizualizovaném schématem 1, považujeme tato:

1. Ze začátku (ještě před zveřejněním zprávy o královnině smrti, ale když už bylo zřejmé, že její zdravotní stav je vážný)¹³ psala všechna sledovaná média pouze o *princi Charlesovi* (případně o [královnině] *synu Charlesovi* apod.), výjimkou byl text Seznam zpráv o plánu na postup po královnině smrti, který už obsahoval i několik výskytů prospektivního pojmenování *král Charles* (SZ 8. 9. 15:13).
2. Po zveřejnění zprávy o královnině smrti užívala všechna média krom výše zmíněných výrazů nově i [král] *Charles [III.]* s výjimkou webu Super, který se obešel bez takto přímého pojmenování díky formulacím jako „Novým britským králem je její syn Charles“ (Super 8. 9. 19:33).
3. Pojmenování *Karel III.* se objevilo na dvou z pěti sledovaných webů poprvé 8. 9. po 21. hodině a bylo v té době výjimkou. iDNES ještě jménem *Karel* nereferoval, užil ho jen doplňkově ve formulaci „Jako své panovnické jméno si zvolil Charles III., což lze do češtiny přeložit jako Karel III.“ (iDNES 8. 9. *21:05) a Novinky upravily dva své již existující texty — např. v textu s titulkem „Zemřela Alžběta II.“ ve verzi archivované ve 21:18 je věta původního znění „Premiérka Trussová ve své řeči potvrdila, že to bude: král Charles III.“ změněna na „[...] král Karel III.“ (Novinky 8. 9. *21:18).
4. Dopoledne 9. 9. byl úzus ve sledovaných médiích rozkolísaný. Dvě z nich (Super a Blesk) zůstávala u [prince/syna] *Charlese* a [krále] *Charlese [III.]*, zbylá tři je kombinovala i s [králem] *Karlem [III.]*, a to někdy i v týchž textech.
5. Po poledni 9. 9. přišel zřetelný přerýv — [král] *Charles [III.]* prakticky mizí až na ojedinělý relikt v textu Blesku z 16:00, který kromě souvětí „[...] bývalý princ z Walesu, princ Charles, jenž se proměnil v krále Karla III.“ obsahuje i formulaci „Než přijal jméno Charles III. [...]“ (Blesk 9. 9. 16:00), všechna média přešla na pojmenování [král] *Karel [III.]* a doplňovala ho [princem/synem] *Charlesem*, když k němu referovala v souvislosti s jeho dřívějšími rolemi.

Shrnutí ukazuje, že po smrti královny Alžběty média referovala k jejímu nástupci výrazem [král] *Charles [III.]*, první odchylka v podobě *Karla* se objevila ještě týž den večer, tj. po několika hodinách. Druhý den dopoledne se v mediálním diskurzu objevovaly obě varianty a po poledni se poměrně rychle stal novou normou [král] *Karel [III.]*. Celý vývoj se tedy odehrál během cca sedmnácti až dvaceti hodin (včetně noční pauzy).

4.2 URČUJÍCÍ DISKURZNÍ FAKTORY PŘECHODU OD CHARLESE KE KARLOVI

Ukázali jsme, že nového krále média označovala jako *Charlese* jen krátce (maximálně jeden den, reálně kolem dvanácti hodin, bez noční pauzy cca osm hodin) a brzy přešla k podobě *Karel* (která se užívá dosud). Proč a jak k tomu došlo? Je nemožné detailně rekonstruovat, kdy se který aktér v kterém médiu s čím seznámil, co si o tom

13 Královna zemřela v 16:10 SELČ, Buckinghamský palác o tom informoval v 19:30 SELČ.

pomyslel a jaký vliv to mělo na jeho další činy, tj. v zásadě nemůžeme svým popisem vytvořit cosi jako dokonalý otisk či odlietek historie dané změny. Na základě znalosti diskurzu jsme však identifikovali několik (patrně různě) významných diskurzivních událostí. Ty můžeme dosadit do výše rekonstruované časové osy mediálního úzu. Je rozumné, pragmaticky oprávněné předpokládat, že měly na následnou praxi vliv (kdyby se vývoj odehrál z jiných, evidentně méně pravděpodobných příčin, bylo by nutné dokazovat právě jejich vliv).

První významnou diskurzivní událostí byla aktualizace příspěvku z rubriky Zajímavé dotazy na webu ÚJČ (dále jen ZD). Původní text vycházející z praxe jazykové poradny a týkající se překládání jmen členů britské královské rodiny byl zveřejněn už 4. 11. 2020, čili necelé dva roky před sledovanou změnou, v té době se však věnoval jen variantám *Alžběta × Elisabeth a Filip × Phillip*. V doplněné verzi z 9. 9., 9:07 byla do otázky doplněna dvojice variant *Karel III. × Charles III.* a do odpovědi pasáž začínající slovy „Situace se však změnila v okamžiku“:¹⁴

Co se týká překladu rodných jmen cizích státních příslušníků do češtiny, neexistuje jednoduché pravidlo, pouze lze v úzu sledovat určité tendence a těmi se pak řídit. Je evidentní, že zatímco dříve byla spíše tendence cizí jména zcela počeštit, dnes se dává přednost původní podobě. Na jedné straně se tak výhradně užívá tradičně počeštěné jméno (*královna*) *Alžběta*, na druhé straně se v případě jejího syna hovořilo pouze o (*princi*) *Charlesovi*. Situace se však změnila v okamžiku, kdy princ Charles nastoupil na trůn. Jména panovníků se totiž tradičně počešťují, i když také ne ve všech případech, viz jméno španělského krále *Juana Carlose I.* Je nutné zdůraznit, že adaptace vlastních jmen není záležitostí pouze češtiny, setkáváme se s ní i v mnoha jiných jazycích. Lze tedy očekávat, a aktuální situace užívání tohoto jména v médiích tomu nasvědčuje, že se nyní i v budoucnu budou v médiích vyskytovat obě podoby jména britského panovníka. Někteří mluvčí budou respektovat tradici a jméno počešťovat na *Karel III.*, jiní budou preferovat podobu *Charles III.*, která je rovněž možná, už vzhledem k tomu, že se o následníkovi trůnu od počátku psalo jako o (*princi*) *Charlesovi*.

Doplněná verze ZD byla posunuta na první místo v rubrice, byla tedy viditelná na hlavní stránce ÚJČ (a příspěvek s odkazem na ZD byl 9. 9. v 9:09 připnut na první místo na facebookovém profilu ÚJČ). Je zřejmé, že ZD měl znatelný vliv na mediální praxi — v obou publikovaných metajazykových textech ve vzorku (*iDNES* 9. 9. 12:28 a *Blesk* 9. 9. 17:00, viz 4.3) se z něj totiž objevují citace.

Druhou diskurzivní událostí je rozhovor webu Seznam zprávy s Karlem Olivou zveřejněný 9. 9. ve 12:00 (*SZ* 9. 9. 12:00). Karel Oliva v něm říká, že jména panovníků, která mají český ekvivalent, se pravidelně překládají, hovoří o „jasném úzu“, přistupuje na novinářčino rámování užití varianty *Charles* jakožto chyby (byť to označuje za menší chybu než záměnu *i* a *y*) a uvádí: „Byť jsme byli zvyklí na Charlese, jako král by měl být vskutku Karel III.“

¹⁴ K historii editací ZD máme přístup, protože první autor tohoto článku byl v dané době zároveň správcem webu ÚJČ.

Ve prospěch vlivnosti této události hovoří jednak relativně vysoká pozice SZ mezi českými online médii (druhé až třetí místo podle údajů z NetMonitoru v závislosti na zvoleném kritériu, viz pozn. 10), jednak diskurzní renomé Karla Olivy (ve zmiňovaném rozhovoru je charakterizován jako „jazykovědec a bývalý ředitel Ústavu pro jazyk český“; je poměrně častým mediálním hostem a respondentem, zdrojem „expertních“ komentářů jazykových otázek). Tvrzení o vlivnosti této události naopak nepodporuje fakt, že v žádném ze dvou metajazykových textů (viz 4.3) se nic z tohoto rozhovoru necituje.¹⁵

Ve dvou dalších diskurzních událostech jsou hlavními aktéry Ústav pro jazyk český (dále ÚJČ) a především Česká tisková kancelář (dále ČTK), jejíž zpravodajský servis využívá téměř nepochybně celá pětice zpravodajských webů z našeho vzorku.¹⁶ V pátek 9. 9. v 11:53 vydala ČTK krátké upozornění tohoto znění:

Upozornění: Změna přepisu jména britského krále Karla III.

Upozorňujeme odběratele, že po konzultaci s Ústavem pro jazyk český bude ČTK napříště používat český přepis jména nového britského krále. Mění jej tedy z dosavadního tvaru Charles III. na Karel III.

Na tuto interní zprávu zaslou jen odběratelům servisu ČTK, tedy primárně médiím, pak navázal text publikovaný i veřejně na webu České noviny (ČTK 9. 9., 12:54). Jeho klíčová pasáž vyznívá v podstatě stejně jako formulace výše zmíněného ZD: „Vzhledem k tomu, že do úmrtí královny Alžběty se hovořilo o princí Charlesovi, někteří lidé budou pravděpodobně i nadále používat anglickou formu jména. Podle ustáleného zvyku se ale asi bude jméno Charles spíše překládat do češtiny, plyne z odpovědi Ústavu pro jazyk český na dotaz ČTK“ (ze ZD se dále i přímo cituje odhad, že někteří mluvčí budou respektovat tradici a jméno počestovat a jiní budou preferovat dosud užívané jméno *Charles*). Doplnuje se i vyjádření historika Jana Županiče z Historického ústavu AV ČR ve prospěch podoby *Karel III*.

Citovanou formulaci vnímáme jako klíčovou s ohledem na pozdější vývoj diskurzu. Jak je zřejmé z výše citovaného ZD, ÚJČ se výslovně nepřiklonil k žádné z konkurenčních variant.¹⁷ Pro žurnalisty však bylo zjevně žádoucí zvolit jednu variantu a zaštitit se pocíťovanou autoritou. Užití spojky *ale* a modální částice *spíše* a uvedení podoby *Karel* dříve než podoby *Charles* v poslední větě ZD bylo očividně dostatečnou oporou pro tvrzení, že se ÚJČ přiklonil k variantě *Karel III*. (k tomu,

15 Dokonce ani příspěvek ve Večerních zprávách Televize Seznam (SZ 10. 9. 18:44), tedy média organizačně spjatého s webem SZ, Karla Olivu a jeho názory nezmiňuje — o stanovisku lingvistů vypovídají jen věty „Rozhodující byla až konzultace s Ústavem pro jazyk český. Podle jazykovědců jsou správně obě varianty. S odkazem na historickou zvyklost se ale přiklání k variantě Karel III.“

16 Všechna sledovaná média uvádějí jako autora řady publikovaných textů mj. ČTK.

17 Že nelze mluvit o silné či jasné preferenci jedné z variant, je patrné i z jiného vyjádření ÚJČ v tomtéž textu ČTK: „Co se týká překladu rodných jmen cizích státních příslušníků do češtiny, neexistuje jednoduché pravidlo, pouze lze v úzu sledovat určité tendence a těmi se pak řídit.“

jak média nakládala s dostupnými informacemi o stanovisku ÚJČ, viz pododdíl 4.3 níže).

Doplňující, poslední potenciálně vlivnou diskurzní událostí ve sledovaném časovém rozmezí byl rozhovor webu iROZHLAS s Pavlem Štěpánem, vedoucím oddělení onomastiky ÚJČ (iROZHLAS 9. 9., 14:26). Ten se explicitně distancoval od příklonu k jediné variantě slovy „Jednoznačné doporučení vydávat nebudeme. Pokud by nějak mělo být, tak by bylo v tom duchu, že obě varianty jsou možné.“ Na jedné straně hovořil o postupném opouštění počestování jmen, na druhé straně řekl, že u „většiny panovníků se dosud užívala počestěná podoba, ale není to úplně stoprocentní pravidlo“. Ani tento rozhovor nebyl citován v žádném dalším textu našeho vzorku, na rozdíl od toho s Karlem Olivou už k tomu neměl ani takový potenciál, protože byl publikován 9. 9. ve 14:26, kdy už byla mediální praxe jednoznačně příkloněná k variantě [král] Karel [III.].

4.3 PROMĚNY VYZNĚNÍ VÝROKŮ LINGVISTŮ

V našem vzorku není mnoho případů, kdy se explicitně tematizují důvody volby pojmenování. Našli jsme tři takové — jeden text běžně zpravodajský, tj. informující o sledovaných událostech a dva texty metajazykové, tj. informující o tom, jak o aktech těchto událostí mluvit/přát.

Prvním z nich je text webu iDNES (iDNES 8. 9., 20:25), který je dnes dohledatelný pod titulkem „Nový britský král si zvolil jméno Karel III., z Camilly je královna choť“. Za souvěti „Jako své panovnické jméno si zvolil Charles III., což lze do češtiny přeložit jako Karel III.“ byla patrně někdy během pátku 9. 9. doplněna věta „Používání doporučil Ústav pro jazyk český“ (archivována poprvé ve verzi z 10. 9. 1:42, v dřívější z 9. 9. 10:23 ještě není).

Ve svém metajazykovém textu iDNES (iDNES 9. 9. 12:28) hned v úvodu píše: „Česká média se od úmrtí panovnice Alžběty II. nemohla shodnout, jak nazývat nového panovníka. Nakonec vyhrává česká varianta, byť ji až do čtvrtka nikdo nepoužíval. Špatně přitom není ani druhá možnost.“ Informuje, že některá média začala variantu Karel III. používat už ve čtvrtek 8. 9. večer. Cituje pracovníky ÚJČ Pavla Štěpána („Záleží na médiích a veřejnosti, k jaké variantě se přikloní, žádné doporučení vydávat nebudeme“) a Markétu Pravdovou („V Česku je zvyk říkat Charles, veřejnost ho takto zná, takže ho těžko nyní budeme přejmenovávat. Přípustné jsou ale obě varianty“). Lingvistické výroky doplňuje o mínění bývalého hradního protokoláře Jindřicha Forejta, který se vyslovil ve prospěch dosud uzuální varianty Charles. Krom toho cituje i vyjádření ministerstva zahraničí zprostředkované mluvčí Marianou Wernerovou: „Stanovisko by měl vydat Ústav pro jazyk český. My se jím pak budeme řídit“.

Blesk (Blesk 9. 9. 17:00) hned v druhém odstavci (třetím, počítající i perex) napsal: „Redakce Blesku a Blesk Zpráv se rovněž rozhodla následovat doporučení jazykovědců (ale draží čtenáři odpustí, když tu a tam stejně zazní Charles)“,¹⁸ čímž navázal

18 Takové vyjádření je dobře interpretovatelné pomocí hypotézy o dvou úrovních jazykových znalostí — na jedné straně naučených, vědomých a na druhé straně spontánně osvojených, nevědomých, kterými se uživatelé řídí přednostně, automaticky v případech, že se

na citaci předpoledního upozornění ČTK, že „[p]o konzultaci s Ústavem pro jazyk český bude ČTK napříště používat český přepis jména nového britského krále. Mění jej tedy z dosavadního tvaru Charles III. na Karel III.“ Cituje ZD a vyjádření J. Županiče pro ČTK. Kromě toho autor přidává i náhled do praxe v dalších jazycích a výsledky vlastních rešerší užívání jmen na internetu.

Zdůrazníme dva momenty: Na jedné straně metajazykový text iDNESu tematizuje roli médií v tvorbě singulární normy pojmenování nového krále, a to jak ve vlastním, žurnalistickém promluvovém pásmu, tak v citaci lingvisty Pavla Štěpána. Na druhé straně se jak běžně zpravodajský text iDNESu, tak metajazykový text Blesku opírají o údajné doporučení jazykovědců/ÚJČ.

Ukazuje se, že na otázku, zda ÚJČ vydal doporučení, by jinak odpověděl produktor a jinak recipient. Interpretujeme to tak, že příčina je nejspíš v odlišném očekávání, odlišných představách o roli ÚJČ. Sami mluvčí vystupující v médiích za ÚJČ se zjevně snažili nepřiklonit se jednoznačně k ani jedné variantě pojmenování — i nejsilnější výroky jsou formulovány spíš jako opatrné predikce, nikoliv jako rady směřující k užívání toho či onoho pojmenování. Navíc např. ředitel ÚJČ Martin Prošek (osobní sdělení) v e-mailovém vyjádření pro ČTK (9. 9., 10:28) při zvažování přijatelnosti podoby *Karel* mj. zmínil prestiž ostatních médií veřejné služby, která již tehdy publikovala texty užívající právě tuto variantu — normotvornou roli tedy zjevně přisoudil právě jim. Veřejně vystupující zástupci ÚJČ by tedy podle všeho odpověděli negativně — že žádné doporučení nevydali. To je v souladu s obecnější pozicí „bezzásahovosti“ převážně zastávanou dnešním ÚJČ (k tomu viz též níže v odd. 5). Naproti tomu novináři v ÚJČ očividně spatřují autoritu, jejíž úlohou je v takovéto situaci poskytnout expertní stanovisko, jímž se mohou řídit. Z takového úhlu pohledu není překvapivé, že zprávu ČTK o příklonu k pojmenování *Karel* s explicitní zmínkou o ÚJČ vnímali jako autoritativní doporučení. Taková interpretace byla v souladu s jejich očekáváním obecným (o roli ÚJČ) i konkrétním (v situaci, kdy není jednoznačné, jak k novému králi referovat).¹⁹ Tato perspektiva navíc není jen žurnalistická — dokládá/podporuje ji i výše citované vyjádření ministerstva zahraničních věcí, že se bude řídit stanoviskem, jež by měl vydat ÚJČ.

Rozdíl však není jen v očekáváních, nýbrž i ve vnímání přijatelného (dočasného) výsledku. Z pozice ÚJČ je možné říct, že úzus bude po nějakou dobu rozkolísaný, že někdo bude užívat to a jiný ono. Ale z pozice konkrétního novináře či média to smysl

---

u nich obsah těchto dvou typů znalostí liší. Spojení „[redakce se] rozhodla následovat doporučení jazykovědců“ odpovídá naučeným, vědomým znalostem („rozhodla“), zatímco vyjádření „tu a tam stejně zazní Charles“ předjímá, že využití nevědomých, osvojených znalostí (dlouhou dobu byl Karel známý jako Charles) se nejspíš nepodaří pokaždé zablokovat a využít místo nich znalosti naučené, vědomé.

19 Jak nám potvrdil Martin Valeš, autor metajazykového textu Blesku, příklon k doporučení autority může mít mj. ryze praktickou motivaci. Základ nemalé části produkce zpravodajských webů tvoří servis ČTK a rozhodnutí užívat jazykový výraz odlišně od ČTK vytváří prostor pro nežádoucí nejednotnost (ne každý žurnalistický elév zpracovávající zprávy ČTK musí o rozhodnutí vědět, ne každý editor musí všechny tyto texty důsledně číst apod.).

nedává — v této sféře je potřeba postupovat buď tak, nebo onak, v rámci vlastních textů jednotně. Představa psaní typu *nový král Charles/Karel III.* je zjevně mimo přijatelnou podobu mediální praxe.

Tato zjištění jsou v souladu se dvěma protichůdnými představami o roli ÚJČ, jak je v interakcích jazykové poradny s tazateli vykládá Ondřej Dufek (2022).

5. STANDARDIZACE ZDOLA VS. SHORA

Na napětí mezi uživateli jazyka a jazykovými autoritami při ustavování normy/standardu se nyní podíváme z teoretičtější/obecnější perspektivy. Je evidentní fakt, že vedle jazyka samotného (ať už si ho budeme představovat jakkoliv, přinejmenším zčásti však jistě jako soubor produkovaných forem s významy) existuje také diskurz o jazyce. Dalším evidentním faktem je, že tento diskurz může mít na jazyk, resp. jeho části vliv, může spoluutvářet jeho podobu (Peregrin, 2011). Z toho plyne, že je žádoucí zabývat se nejen jazykem samotným, ale i diskurzem o něm, resp. vztahem tohoto diskurzu a jazyka. A skutečně, takové vědní disciplíny či přístupy existují, např. teorie jazykového managementu (Neustupný — Nekvapil, 2003; Nekvapil — Sherman, 2015), verbální hygiena (Cameron, 1995), teorie intervencí (Cvrček, 2008) aj. S prostým, evidentním faktem, že vedle jazyka existuje i diskurz o jazyce, je ovšem spojeno několik nedorozumění.

1. Některé diskurzy o jazyce, možná dokonce jejich většina se snaží podobu jazyka ovlivnit. Sem můžou vedle různých ideologií a z nich odvozených praxí, např. purismu (Lanstyák, 2016), patřit i některé „teorie“ tohoto vztahu, mj. i teorie jazykové kultury. Je tedy nutno lišit teorii konkrétní diskurzní praxe od metateorií vztahu diskurz o jazyce ↔ jazyk, které budou tyto konkrétní praxe (jakkoliv můžou být složitě strukturované, institucionálně a historicky ukotvené) klasifikovat jen jako jeden z typů možného vztahování se k jazyku. Že oba tyto typy mívají v názvu slovo *teorie* (teorie jazykové kultury (Havránek — Weingart, 1932) vs. teorie intervencí (Cvrček, 2008), teorie jazykového managementu (Nekvapil — Sherman, 2015), teorie jazykové správnosti (Beneš, 2019)), věci rozhodně neprospívá.

2. Právě tato skutečnost možná přispívá k tomu, že řada lingvistů nemá (meta)teorie vztahu diskurzu o jazyce a jazyka v oblibě, a někteří jimi dokonce opovrhují. Je s podivem, jak často lze v diskusi s řadou kolegů zaslechnout odkaz na knihu *Leave Your Language Alone* (Hall, 1950). Jazyk na pokoji není a nebude a konkrétní diskurzy o něm či na něj zaměřené praxe jsou legitimním výzkumným předmětem.

3. Od počátku moderních dějin jazykové standardizace (viz Ayres-Bennett, 2021), který lze spatřovat v Haugenově slavném modelu standardizace (Haugen, 1966), dominovaly přinejmenším do 90. let 20. století modely konkrétních diskurzních praxí, de facto různé druhy návodů, jak jazykovou standardizaci provádět. Modely tohoto typu a z nich odvozené praxe lze charakterizovat jako top-down či from above (Rutten — Vosters, 2021). Zásadní rysy těchto modelů a praxí jsou následující: nějaká autorita (ústav, akademie) usiluje o to, aby se v úzu všeobecně rozšířily a užívaly jen ty prostředky, které sama určila (implementace), a to typicky nezávisle na tom (nebo i záměrně proti tomu), jaké prostředky se v cílových komunikačních situacích

skutečně užívají. Těmto modelům a praxím se dostalo kritiky ze dvou stran. Jednak zvenci, ze strany mainstreamové (deskriptivní i teoretické) lingvistiky, která se přinejmenším od druhé světové války záměrně a vědomě profiluje jako empirická věda (Schütze, 2019) a kterou lze ve zkratce vystihnout už citovaným heslem „leave your language alone“. Jednak také zevnitř, ze strany jazykové standardologie: V momentě, kdy se tento typ modelů začal z různých důvodů teoreticky vyčerpávat (a v praxi diskreditovat), začaly být nové přístupy v rámci jazykové standardologie budovány v polemické reakci jako kritika těchto přístupů. Pozornost začala být věnována bottom-up či from below přístupům (Elspaß, 2021) a z nich odvozeným praxím, které v různé míře zohledňují realitu jazyka v cílových komunikačních situacích.

Tento vývoj byl reflektován i v české lingvistice, i když rozhodně ne ve vší plnosti a komplexnosti. Diskusi o spisovném jazyce ze začátku 60. let 20. století (Novák, 1962) můžeme vidět jako analogii externí kritiky domácího top-down jazykověstandardizačního modelu, resp. praxe (je příznačné, že lingvisté, kteří s kritikou vystoupili, Sgall, Čermák, byli dobře obeznámeni s vývojem v zahraniční, západní lingvistice). Razantní vystoupení Václava Cvrčka (např. Cvrček, 2006) proti domácí from above standardizační praxi na začátku nového tisíciletí je pak možno vidět jako navázání na tuto externí kritiku, jejíž opoždění je vysvětlitelné značně izolovaným vývojem české lingvistiky během dvacetiletého období normalizace. Důkladnější kritika využívaného jazykověstandardizačního modelu zevnitř přitom neproběhla. Pod tlakem externí kritiky došlo nejen ke změně rétoriky (opuštění slov „správný“ a „špatný“ / „nesprávný“ při hodnocení jazykových prostředků), ale např. i k pokusům o nuancovanější pohled na distribuci jazykových prostředků (Homoláč — Mrázková, 2014). A přestože jednotlivé tvary v Internetové jazykové příručce (IJP) byly ještě okolo roku 2008 do paradigmát doplňovány převážně na základě systémového hlediska (tedy bez zjišťování reality užívání jazyka), nakonec se česká jazykověstandardizační praxe díky všeobecné empirizaci lingvistiky přinejmenším významně přiblížila from below přístupům, jak lze soudit například z teoretických výkladů (Beneš, 2016; Dufek et al., 2022) i z popisů praxe jazykové poradny ÚJČ AV ČR (Beneš, 2021). Z těchto prací (ale například i z odpovědí publikovaných v Databázi jazykových dotazů (2016–2023)) je zřejmé, že současná česká jazykověstandardizační praxe je založena na empirii, je deskriptivní a nedirektivní, popisuje, vysvětluje, a rozhodnutí nechává na uživatelích. I tento přístup má však překvapivé limity, které do hry vrací i domněle zcela překonanou praxi from above přístupů.

6. DISKUSE

Na pozadí případu *Charles vs. Karel III.* se dobře ukazuje, že vyjádření o „preskriptivní“ síle lingvistických from above popisů a hodnocení nemůžou být paušální. Jednak existuje rozdíl mezi intencí autora (doporučení, popis stavu) a intencí interpreta (jasné rozhodnutí), jednak je nutno lišit širší kontexty, které k oběma intencím přispívají, spoluformují je. Intervenční síla je naprosto odlišná v situaci, kdy — jak tomu typicky bývá — doporučení autority (zde ÚJČ) „naráží“ na (nejednotný) úzus, (nejednotnou) uživatelskou normu, odlišnou kodifikaci nebo ideologické přesvědčení.

Jiná je pak v situaci, kdy jsou tyto faktory málo intenzivní nebo nepřítomné. Případ *Charles vs. Karel III.* se vzácně blíží čisté situaci druhého typu, která se nejspíš v dokonalé podobě nevyskytuje. Jméno nového krále se dosud neužívalo (= žádný úzus; snad s výjimkou spekulací o tom, jak se bude po smrti Alžběty II. jmenovat budoucí král; tady však nejde o reálná, ale metajazyková užití), nemůže tedy existovat žádné povědomí či intuice uživatelů češtiny o tom, v jaké podobě jméno nového krále používat (= žádná norma). O problému také neexistuje téměř žádná (aktuální) literatura (viz odd. 2), a ani citované nečetné případy žádné jasné pravidlo/doporučení neobsahují (= žádná kodifikace). A konečně v okamžiku, kdy se problém začal řešit, ve společnosti neexistoval žádný všeobecně sdílený, silný názor, jak se jmény panovníků zacházet (= žádné zřetelné ideologické přesvědčení).²⁰ Svědčí o tom veliká řídkost tématu v mediálním diskurzu o jazyce před tím, než otázka vyvstala. Případová studie (odd. 4) dokládá, že sledovaná média bez velkého rozmyslu nejprve rovnou publikovala jméno nového krále v nepřeložené podobě (což je v souladu s neustále slábnoucí tendencí rodná jména počestvovat, kterou ukazuje odd. 2) a diskuse o ne/překládání se rozeběhla až potom. Lze se domnívat, že v případě silnější přítomnosti tématu v diskurzu o jazyce by se média o to, v jaké podobě mají jméno uvádět, začala zajímat předem. Vyjádření ÚJČ přišlo v době, kdy se postoje lidí teprve formovaly nebo nanejvýš sotva vytvořily (obojí se dělo ne-li těsně po sobě, pak přinejlepším současně). Jde o situaci, pro kterou Smejkalová (2017) používá termín apriorní kodifikace. Za této situace je vliv ÚJČ silnější — nic významného v úzu, normě, kodifikaci ani ideologii mu nekonkuruje. Jak jsme viděli, v této situaci může mít velkou intervenční sílu i vyjádření, které u sebe něco takového implicitně (ZD), nebo dokonce explicitně (Pavel Štěpán, *iROZHLAS* 9. 9., 14:26) popírá.

Nabízí se otázka, zda za těchto specifických okolností není na místě, aby autority (v tomto případě ÚJČ, od nějž se to očekávalo, resp. přímo žádalo) přišly s jednoznačným doporučením, co použít. Právě (a pouze jen!) za těchto okolností totiž lingvistům nezbyvá nic jiného než založit své případné doporučení na odbornických kritériích — v realitě/empirii totiž nemají nic k dispozici.²¹ Dějiny české lingvistiky jsou plné verdiktů a doporučení, které jsou založeny na odbornických kritériích a narážejí na protipůsobení naznačených činitelů. Za okolností, kdy neexistuje úzus, norma, kodifikace ani silná a všeobecně sdílená relevantní ideologie, a není tedy nic silnějšího než odbornická kritéria, která by mohla vést k jednoznačnému řešení (např. Použijte variantu *Karel III.*), však nemalá část autorit (lingvistů, kteří v textech na laikům dostupných kanálech hodnotí a ne/doporučují jednotlivé jazykové

20 V diskusích jsme sice postoje uživatelů zachytili, jde však o postoje se vši pravděpodobností vzniklé ad hoc, po objevení se otázky, zda jméno nového panovníka používat v anglické, nebo přeložené podobě.

21 Odhadujeme, že ÚJČ by jednoznačné doporučení pravděpodobněji vydal v hypotetické, jinak nastavené situaci — např. pokud by existovala výrazná relevantní literatura nebo dosavadní jazyková praxe hovořící nesporně ve prospěch počestování jmen nových panovníků. V případě analyzovaném v oddílu 4 však protichůdné argumenty vyznívaly nerozhodně. To považujeme spolu s obecnou pozicí ÚJČ (kterou probíráme dále) za určující faktory počínání ÚJČ v této konkrétní situaci.

prostředky) přesně tento postup implicitně nebo explicitně odmítá — a odmítá také přijít s jednoznačným řešením a uchyluje se k odpovědi: je to na vás, uvidíme, co se vžije. Působí to o to absurdněji, že naopak v případech, kdy je úzus, norma (např. vid slovesa *soustředit se*) nebo ideologie (generické maskulinum, nepřechylování ženských příjmení) proti prostředku doporučenému či prosazovanému from above, řada autorit v mnoha případech řešení založená na odbornických kritériích prosazuje (argumentující např. strukturou/systémem češtiny, tradicí atp.). Příklady si lze snadno představit nebo domyslet.

Případ *Charles vs. Karel III.* poukazuje na cosi pozoruhodného. ÚJČ má v očích veřejnosti status autority v otázkách českého jazyka s právem či přímo úkolem vyjadřovat se ke správnosti konkrétních výrazových prostředků, sám však zastává v úhrnu spíš liberální, nepreskriptivní ideologii. V souladu s ní se snaží nepůsobit proti relativně samovolně se vyvíjející normě, kterou nemá, nemůže (a ani nechce) mít plně pod kontrolou. Není však — z příčin, které jsme se pokusili stručně vyložit v odd. 5 — připraven na situace apriorní kodifikace, které jsme popsali výše v tomto oddíle. V malém měřítku (např. při interakcích s tazateli jazykové poradny) lze motivovaným jednotlivcům někdy s úspěchem vysvětlit, proč není v situaci apriorní kodifikace možné dát jednoznačnou odpověď, a nechat výběr prostředku na nich. Při komunikaci s veřejností ve velkém měřítku však takový postup aktuálně nefunguje. Jak lze soudit na základě popsaného případu, veřejnost — nejspíš právem — očekává, že odborník dokáže rozhodnout, jak se jazykově zachovat, a tak laici nežřídka interpretují deskripci a vysvětlení jako závazné preskripci.

7. ZÁVĚR

Případ užívání nepřeložené vs. přeložené podoby jména nového krále všech států Commonwealth realm je ve své podstatě pozoruhodnou ukázkou přesouvání zodpovědnosti, které se nikdo nechopil, a které dospělo k jistému výsledku, přestože by se nejspíš nikdo neoznačil za jeho strůjce. Ačkoliv měl ÚJČ vlastně výjimečně příhodnou situaci/pozici, konkrétní pojmenování nového krále nedoporučil a vyjadřoval se opatrně — jen popisoval, vážil argumenty a přinejlepším odhadoval. Média se reálně zodpovědnosti zbavit nemohla, neboť nějak k novému králi referovat musela, každopádně ani ona se patrně necítila být tím aktérem, který o (své) budoucí praxi rozhodne. Proto se ČTK obrátila s otázkou na ÚJČ, v jeho vyjádření v souladu se svým očekáváním identifikovala jistý — byť reálně formulačně nepřilíš silný — příklon k variantě *Karel III.* a spolu s ostatními médii ji podle toho začala používat nebo se v jejím už částečném užívání utvrdila/ustálila.

Kdo měl tedy rozhodující roli v ustavení nové singulární normy? Svou analýzu interpretujeme tak, že to nakonec nebyl ani ÚJČ, ani média, nýbrž pozoruhodný výsledek kombinace jejich východisek a pozic. Prosadilo se doporučení ÚJČ, které však nebylo jako doporučení míněno, a to vlivem situace, která byla otevřená nějakému rozhodnutí, a působením normotvorné síly médií. A toto doporučení se prosadilo v podobě, jak mu rozuměla (byla nastavena rozumět) média, nikoliv ÚJČ.

PRAMENY

- Blesk* 9. 9. 12:28: ph, haj (9. 9. 2022, 12:28): Zpackané Harryho loučení s babičkou Alžbětou II. (†96): Přijel pozdě, odjel v tichosti sám! *Blesk.cz*. <<https://www.blesk.cz/clanek/celebrity-kralovske-rodiny/722512/zpackane-harryho-loucení-s-babickou-alzbetou-ii-96-prijel-pozde-odjel-v-tichosti-sam.html>>.
- Blesk* 9. 9. 16:00: Žaneta Podlahová (9. 9. 2022, 16:00): Královna Alžběta II: Rekordní držitelka mnoha „nej“! Která to jsou? *Bleskproženy.cz* <<https://prozeny.blesk.cz/clanek/pro-zeny-vip-ze-zivota-hvezd/722543/kralovna-alzbeta-ii-rekordni-drzitelka-mnoha-nej-ktera-to-jsou.html>>.
- Blesk* 9. 9. 17:00: Martin Valeš (9. 9. 2022, 17:00): Otazník u jména nového krále: Charles, nebo Karel III.? Experti vysvětlují, proč Češi překládají. *Blesk.cz*. <<https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-svet/722575/otaznik-u-jmena-noveho-krale-charles-nebo-karel-iii-experti-vysvetlují-proc-cesi-prekladaji.html>>.
- ČTK 9. 9. 12:54: ČTK (9. 9. 2022, 12:54): Ústav: Jméno nového britského krále se v ČR asi bude tradičně počešťovat. *České noviny*. <<https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/ustav-jmeno-noveho-britskeho-krale-se-v-cr-asi-bude-tradicne-pocestovat/2254503>>.
- iDNES* 8. 9. 20:25: ČTK, dtt (8. 9. 2022, 20:25): Nový britský král si zvolil jméno Karel III., z Camilly je královna choť. *iDNES.cz*. <https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/charles-princ-kralovna-alzbeta-ii-smrt-naslednik.A220908_201040_zahranicni_dtt>.
- iDNES* 8. 9. *21:05: ČTK, dtt (8. 9. 2022, 20:25): Nový britský král si zvolil jméno Charles III., z Camilly je královna choť. *iDNES.cz*. [verze archivovaná ve Wayback Machine 8. 9. 2022, 21:05] <https://web.archive.org/web/20220908190529/https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/charles-princ-kralovna-alzbeta-ii-smrt-naslednik.A220908_201040_zahranicni_dtt>.
- iDNES* 9. 9. 7:15: *iDNES.cz*, ČTK (9. 9. 2022, 7:15): Budu doživotně sloužit všem s úctou a láskou, slíbil národu Karel III. *iDNES.cz*. <https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/kral-charles-britanie-projev.A220909_070538_zahranicni_bur>.
- iDNES* 9. 9. 12:28: Kfo (9. 9. 2022, 12:28): Karel III. poráží Charlese III. Pravidlo není, debatu o jméně rozhodla média. *iDNES.cz*. <https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/charles-karel-kral-anglie-britanie-elizabeth-kralovna-smrt-lingvista-cestina-pravopis.A220909_110204_domaci_klf>.
- iROZHLAS* 9. 9. 14:26: Anna Kottová (9. 9. 2022, 14:26): Karel III., nebo Charles III.? Obojí je možné, existují dva pohledy, vysvětluje rozpor lingvista. *iROZHLAS*. <https://www.irozhlas.cz/zivotni-styl/spolecnost/karel-iii-charles-iii-kral-co-je-spravne-britanie-alzbeta-kralovna_2209091426_ako>.
- Novinky* 8. 9. 19:31: Daniel Drake (8. 9. 2022, 19:31): Zemřela Alžběta II. *Novinky.cz*. <<https://www.novinky.cz/clanek/zahranicni-zemrela-alzbeta-ii-40408155>>.
- Novinky* 8. 9. *21:18: Daniel Drake (8. 9. 2022, 19:31): Zemřela Alžběta II. *Novinky.cz*. [verze archivovaná ve Wayback Machine 8. 9. 2022, 21:18] <<https://web.archive.org/web/20220908191839/https://www.novinky.cz/clanek/zahranicni-zemrela-alzbeta-ii-40408155>>.
- Novinky* 9. 9. 6:45: Skoupý, Tomáš (9. 9. 2022, 6:45): Peníze, známky, vlajky. Co vše se nyní v Británii změní. *Novinky.cz*. <<https://www.novinky.cz/clanek/koktejl-penize-znamky-vlajky-co-vse-se-nyni-v-britanii-zmeni-40408192>>.
- Novinky* 9. 9. 8:42: Drake, Daniel (9. 9. 2022, 8:42): KOMENTÁŘ: Královna u zlatého píána hřála u srdce monarchisty i republikány. *Novinky.cz*. <<https://www.novinky.cz/clanek/komentare-komentar-kralovna-u-zlateho-piana-hrala-u-srdce-monarchisty-i-republikany-daniel-drake-40408203>>.
- Super* 8. 9. 19:33: Bílková, Kristýna (8. 9. 2022, 19:33): Zemřela britská královna: Po 70 letech na trůnu odešla Alžběta II. za milovaným Philipem. *Super.cz*. <<https://www.super.cz/celebrity/kralovna-alzbeta-ii-windsor/956002-zemrela-britska-kralovna>>.

- po-70-letech-na-trunu-odesla-alzbeta-ii-za-milovanym-philipem.html>.
- Super 9. 14:05: Plecháčová, Dagmar (9. 9. 2022, 14:05): Srdce drásající pohled. Karel III. s chotí Camillou opustili Balmoral. Krále čeká projev k lidu. *Super.cz*. <<https://www.super.cz/celebrity/kral-karel-iii--britsky/956714-srdce-drasajici-pohled-karel-iii-s-choti-camillou-opustili-balmoral-krale-ceka-projev-k-lidu.html>>.
- SZ 8. 9. 15:13: Ulrychová, Tereza (8. 9. 2022, 15:13): „London Bridge spadl.“ Británie po smrti královny spustila připravený plán. *Seznam Zprávy*. <<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/tajne-kody-a-obavy-o-verejnost-unikl-detailni-plan-deni-po-smrti-alzbeta-ii-173898>>.
- SZ 9. 9. 12:00: Daniela Krásenská (9. 9. 2022, 12:00): Je nový král Karel, nebo Charles?
- Máme jasný úzus, říká jazykovědec. *Seznam Zprávy*. <<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-je-novy-kral-karel-nebo-charles-mame-jasny-uzus-rika-jazykovedec-213716>>.
- SZ 10. 9. 18:44: Televize Seznam (10. 9. 2022, 18:44): Karel III. se ujal vlády, úspěchy ukrajinské armády a nedostatek léků. Večerní zprávy. *Seznam Zprávy*. <<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/vecerni-zpravy-karel-iii-se-ujal-vlady-uspechy-ukrajinske-armady-a-nedostatek-leku-213852>>.
- ZD: HM (2020–2022): Zajímavé dotazy. *Ústav pro jazyk český AV ČR*, 4. 11. 2020 / 9. 9. 2022. <<https://ujc.avcr.cz/jazykova-poradna/zajimave-dotazy/201104-zajimave-dotazy-elisabeth.html>>.

LITERATURA

- AYRES-BENNETT, W. — BELLAMY, J. (2021): Introduction. In: W. AYRES-BENNETT — J. BELLAMY (eds.), *The Cambridge Handbook of Language Standardization*. Cambridge et al.: Cambridge University Press, s. 1–24. <<https://doi.org/10.1017/9781108559249.001>>.
- AYRES-BENNETT, W. (2021): Modelling language standardization. In: W. AYRES-BENNETT — J. BELLAMY (eds.), *The Cambridge Handbook of Language Standardization*. Cambridge et al.: Cambridge University Press, s. 27–64. <<https://doi.org/10.1017/9781108559249>>.
- BENEŠ, M. (2016): Jak a proč sociologizovat pohled na jazykovou kulturu. *Naše řeč*, 99, 5, s. 227–242.
- BENEŠ, M. (2019): *Úvod do teorie jazykové správnosti*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy.
- BENEŠ, M. (2021): O co se opírá jazyková poradna: obecná taktika pro zodpovídání jazykových dotazů. *Jazykovědné aktuality*, 58, 1–2, s. 23–27.
- CAMERON, D. (1995): *Verbal Hygiene*. London — New York, NY: Routledge.
- CVRČEK, V. (2006): Za ještě tvrdší kodifikační diktát? *Naše řeč*, 89, 1, s. 26–29.
- CVRČEK, V. (2008): *Koncept minimální intervence*. Praha: Ústav Českého národního korpusu — Nakladatelství Lidové noviny.
- Databáze jazykových dotazů* [online] (2016–2023). Praha: Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR. Cit. 9. 3. 2023. <<https://dotazy.ujc.cas.cz>>.
- DUFEK, O. — DVOŘÁKOVÁ, K. — BENEŠ, M. — MŽOURKOVÁ, H. — MARTINKOVIČOVÁ, B. — SMEJKALOVÁ, K. — ŠTĚPÁNOVÁ, V. (2022): *Jazyková poradna, dobrý den: O češtině a jejích uživatelích*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- DUFEK, O. (2022): Ale máte přece povinnost mít dozor nad jazykem. Role ÚJČ. In: O. DUFEK — K. DVOŘÁKOVÁ — M. BENEŠ — H. MŽOURKOVÁ — B. MARTINKOVIČOVÁ — K. SMEJKALOVÁ — V. ŠTĚPÁNOVÁ, *Jazyková poradna, dobrý den: O češtině a jejích uživatelích*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, s. 194–211.
- ELSPASS, S. (2021): Language standardization in a view ‘from bellow’. In: W. AYRES-BENNETT — J. BELLAMY (eds.), *The*

- Cambridge Handbook of Language Standardization. Cambridge et al.: Cambridge University Press, s. 93–114. <<https://doi.org/10.1017/9781108559249.004>>.
- ERBAN, K. (1932): Píšeme správně křestní jména cizinců? *Naše řeč*, 16, 9, s. 273–276.
- ERBAN, K. (1933): Doslov k diskusi. *Naše řeč*, 17, 6–7, s. 196–199.
- HALL, R. A. (1950): *Leave Your Language Alone*. Ithaca, NY: Linguistica.
- Haugen, E. (1966): Dialect, language, nation. *American Anthropologist*, 68, s. 922–935.
- HAVRÁNEK, B. — WEINGART, M. (eds.) (1932): *Spisovná čeština a jazyková kultura*. Praha: Melantrich.
- HOMOLÁČ, J. — MRÁZKOVÁ, K. (2014): K stylistickému hodnocení jazykových prostředků, zvláště lexikálních. *Slovo a slovesnost*, 75, 1, s. 3–38.
- IJP: *Internetová jazyková příručka* [online] (2008–2023). Praha: Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR. Cit. 7. 8. 2023. <<https://prirucka.ujc.cas.cz>>.
- JAMEK, V. (1998): *O patřičnosti v jazyce*. Praha: Nakladatelství Franze Kafky.
- KNAPPOVÁ, M. (1983): K překládání osobních jmen. *Naše řeč*, 66, 4, s. 169–173.
- KNAPPOVÁ, M. (1989): *Rodné jméno v jazyce a společnosti* [Studie a práce lingvistické, sv. 24]. Praha: Academia.
- KVASNIČKA, V. (1933): Píšeme správně křestní jména cizinců? *Naše řeč*, 17, 4, s. 112–114.
- MATTUŠ, J. (2016): *Jeremeň a jiné záhady: Jazykové sloupky pro Lidové noviny 2007–2016*. Modřice: Julius Zirkus.
- LANSTYÁK, I. (2016): Jazykové ideologie (všeobecné otázky a glosár) [online]. *Working Papers in Language Management*, 1 [Revised in 2017]. Cit. 2. 2. 2023. <http://languagemanagement.ff.cuni.cz/system/files/documents/wplm-01_lanstyak.pdf>.
- NAUMOVA, K. (2014): *Legal Aspects of Transcription of Personal Names in the Latvian Language* [Master's thesis; online]. Riga: Riga Graduate School of Law. Cit. 2. 2. 2023. <<https://www.rgsl.edu.lv/uploads/research-papers-list/12/naumova-final.pdf>>.
- NEKVAPIL, J. — SHERMAN, T. (2015): An introduction: Language Management Theory in language policy and planning. *International Journal of the Sociology of Language*, 232, s. 1–12. <<https://doi.org/10.1515/ijsl-2014-0039>>.
- NetMonitor — Sdružení pro internetový rozvoj — Gemius (2022): *NetMonitor* [online]. Cit. 27. 11. 2022. <<https://rating.gemius.com/cz/tree/2>>.
- NEUSTUPNÝ, J. V. — NEKVAPIL, J. (2003): Language management in the Czech Republic. *Current Issues in Language Planning*, 4, 3–4, s. 181–366. <<https://doi.org/10.1080/146642003088668057>>.
- Nová, J. (2018): Alžběta II. — a Charles III.? [online]. *Vesmír*, 97, 476. Cit. 4. 1. 2023. <<https://vesmir.cz/cz/casopis/archiv-casopisu/2018/cislo-7/alzbeta-ii-charles-iii.html>>.
- NOVÁK, J. (1962): O smysl diskuse o mluvené češtině. *Slovo a slovesnost*, 23, 4, s. 266–272.
- PEREGRIN, J. (2011): *Člověk a pravidla*. Praha: Dokořán.
- PŘIKRYL, J. (1933): Píšeme správně křestní jména cizinců? *Naše řeč*, 17, 2, s. 47–50.
- Regulations regarding the written form and use in the Latvian language of personal names, and also Identification Thereof [online] (2019). In: *Legal Acts of The Republic of Latvia*. Riga: Latvijas Vēstnesis. Cit. 2. 2. 2023. <<https://likumi.lv/ta/en/en/id/85209>>.
- Rendering of personal names in Latvian* [online] (2021). Riga: Latvian Language Agency. Cit. 2. 2. 2023. <<https://www.personvarduatveide.lv>>.
- RUTTEN, Gijsbert — VOSTERS, Rik (2021): Language standardization 'from above'. In: W. AYRES-BENNETT — J. BELLAMY (eds.), *The Cambridge Handbook of Language Standardization*. Cambridge et al.: Cambridge University Press, s. 65–92. <<https://doi.org/10.1017/9781108559249.003>>.
- SCHÜTZE, C. T. (2019): *The Empirical Base of Linguistics: Grammaticality Judgments and Linguistic Methodology*. Berlin: Language Science Press. <<https://doi.org/10.17169/langsci.b89.100>>.

SMEJKALOVÁ, K. (2017): Kodifikace proprůi v teorii jazykové kultury. In: O. ULIČNÝ (ed.), *Struktura v jazyce, jazyk v komunikaci*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, s. 121–134.

SYN v11: KŘEN, M. et al. (2022): *Korpus SYN*, verze 11 ze 14. 12. 2022 [online]. Praha:

Ústav Českého národního korpusu FF UK. Cit. 13. 3. 2023. <<https://www.korpus.cz>>.

ŠIMÁK, J. V. (1933): Píšeme správně křestní jména cizinců? *Naše řeč*, 17, 6–7, s. 190–196.

Ondřej Dufek | Filozofická fakulta Univerzity Karlovy | nám. Jana Palacha 1/2, 116 38 Praha 1
ORCID ID: 0000-0003-0647-9027
ondrej.dufek@ff.cuni.cz

Martin Beneš | Ústav pro jazyk český AV ČR | Letenská 123/4, 180 00 Praha 1
ORCID ID: 0000-0001-8834-4569
benes@ujc.cas.cz